

<i>Rodzaj dokumentu:</i>	Materiał dodatkowy
<i>Zagadnienie:</i>	Wykorzystanie tekstów ikonograficznych w zadaniach egzaminacyjnych z historii
<i>Egzamin:</i>	Egzamin maturalny
<i>Przedmiot:</i>	Historia
<i>Poziom egzaminu:</i>	Rozszerzony
<i>Adresaci dokumentu:</i>	Nauczyciele historii Uczniowie szkół ponadpodstawowych
<i>Data publikacji dokumentu:</i>	11 stycznia 2023 r.

Zespół redakcyjny:

Wacław Suski (OKE we Wrocławiu)
Włodzimierz K. Kowalczyk (CKE)
dr Wioletta Kozak (CKE)

Recenzenci:

dr Tomasz Karpowicz (UW)
dr Marcin Smolik (CKE)
Elwira Górczak-Ulman (OKE w Gdańsku)
Barbara Andrzejewska (OKE w Jaworznie)
dr Henryk Palkij (OKE w Krakowie)
Andrzej Bobrow (OKE w Łomży)
Marek Zapieraczyński (OKE w Łodzi)
Robert Śniegocki (OKE w Poznaniu)
Sylwia Derda (OKE w Warszawie)

Materiał został opracowany przez Centralną Komisję Egzaminacyjną we współpracy z okręgowymi komisjami egzaminacyjnymi.

Centralna Komisja Egzaminacyjna

ul. Józefa Lewartowskiego 6, 00-190 Warszawa
tel. 22 536 65 00
sekretariat@cke.gov.pl

Okręgowa Komisja Egzaminacyjna w Gdańsku

ul. Na Stoku 49, 80-874 Gdańsk
tel. 58 320 55 90
komisja@oke.gda.pl

Okręgowa Komisja Egzaminacyjna w Jaworznie

ul. Adama Mickiewicza 4, 43-600 Jaworzno
tel. 32 616 33 99
oke@oke.jaworzno.pl

Okręgowa Komisja Egzaminacyjna w Krakowie

os. Szkolne 37, 31-978 Kraków
tel. 12 683 21 99
oke@oke.krakow.pl

Okręgowa Komisja Egzaminacyjna w Łomży

al. Legionów 9, 18-400 Łomża
tel. 86 473 71 20
sekretariat@oke.lomza.pl

Okręgowa Komisja Egzaminacyjna w Łodzi

ul. Ksawerego Praussa 4, 94-203 Łódź
tel. 42 634 91 33
sekretariat@lodz.oke.gov.pl

Okręgowa Komisja Egzaminacyjna w Poznaniu

ul. Gronowa 22, 61-655 Poznań
tel. 61 854 01 60
sekretariat@oke.poznan.pl

Okręgowa Komisja Egzaminacyjna w Warszawie

pl. Europejski 3, 00-844 Warszawa
tel. 22 457 03 35
info@oke.waw.pl

Okręgowa Komisja Egzaminacyjna we Wrocławiu

ul. Tadeusza Zielińskiego 57, 53-533 Wrocław
tel. 71 785 18 94
sekretariat@oke.wroc.pl

1. Wprowadzenie

Zadania w arkuszach egzaminacyjnych z historii są tworzone z uwzględnieniem zapisów odnoszących się do wymagań ogólnych i szczegółowych podstawy programowej. Jednym z trzech wymagań ogólnych zawartych w podstawie programowej szkoły ponadpodstawowej z historii jest **analiza i interpretacja historyczna**. Obliguje to nauczycieli do kształtowania u uczniów umiejętności analizy i interpretacji różnorodnych materiałów źródłowych. Na egzaminie maturalnym umiejętność ta jest weryfikowana poprzez zadania, które oparte są przede wszystkim na wykorzystywaniu różnorodnych źródeł, wśród których coraz większą rolę odgrywają źródła ikonograficzne.

źródło ikonograficzne to taki rodzaj źródła historycznego, w którym dominuje obrazowy kod informacyjny. Do najważniejszych źródeł tego typu zaliczamy m.in.:

- plastyczne dzieła sztuki (obrazy)
- ryciny
- karykatury
- plakaty i ulotki propagandowe
- rysunki
- pocztówki i znaczki pocztowe
- fotografie
- monety, banknoty
- pieczęcie.

W arkuszu egzaminacyjnym źródła ikonograficzne występują pod postacią reprodukcji.

Znaczenie źródeł ikonograficznych:

- w interesujący sposób odwołują się do faktów i procesów historycznych
- bardzo często w sposób unikatowy dokumentują lub komentują przeszłość
- zmuszają odbiorcę do refleksji
- przywracają kształt minionej rzeczywistości.

Interpretując źródło ikonograficzne zdający powinien uwzględnić kontekst historyczny jego powstania oraz jego artystyczną lub ideową wymowę. Analogicznie jak w przypadku źródeł pisanych, analiza źródła ikonograficznego powinna mieć charakter krytyki zewnętrznej (czas i miejsce powstania oraz autor źródła) i wewnętrznej (analiza treści źródła oraz wiarygodności autora) – w celu określenia związków poszczególnych jego elementów z wydarzeniami czy z osobami. Istotne znaczenie w dalszej analizie jest wyjaśnienie celu powstania danego źródła ikonograficznego oraz jego oddziaływanie (doraźne lub długofalowe).

Dzięki analizie takich źródeł można rozwijać wiele umiejętności, np:

- wyciąganie wniosków
- ocenianie wydarzeń i procesów historycznych
- budowanie związków przyczynowo-skutkowych
- identyfikowanie postaci i miejsc wydarzeń historycznych.

Zadania egzaminacyjne oparte na materiale ikonograficznym mogą sprawdzać:

- 1) znajomość nazw wydarzeń historycznych,
- 2) umiejętność rozstrzygnięcia problemu wyrażonego w poleceniu,
- 3) umiejętność uzasadniania własnego stanowiska,
- 4) umiejętność wyjaśniania przesłania wraz z interpretacją elementów graficznych materiału ikonograficznego w kontekście historycznym, np.: *Wyjaśnij główne przesłanie ulotki, interpretując jej elementy graficzne i uwzględniając kontekst historyczny.*

Przykład 1. (0–2)

Rysunek satyryczny z końca XVIII wieku

Tłumaczenie napisu: *Tym razem sprawiedliwość jest po stronie silniejszego.*

<https://gallica.bnf.fr>

Rozstrzygnij, czy rysunek satyryczny jest komentarzem do sytuacji społecznej we Francji przed wybuchem rewolucji, czy – po jej wybuchu. Odpowiedź uzasadnij, interpretując dwa elementy graficzne rysunku i napis.

Rozstrzygnięcie: .....

Uzasadnienie: .....

.....

.....

.....

Przykład 2. (0–3)

Rysunek satyryczny z epoki

Tłumaczenie napisu: *Przewrót; Wschodnie Niemcy, Czechosłowacja, Węgry, Polska, ZSRS, Bułgaria.*

[https://\[...\].unc.edu](https://[...].unc.edu)

Wyjaśnij wymowę rysunku, interpretując jego dwa elementy graficzne. W odpowiedzi uwzględnij kontekst historyczny.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

2. Wymagania podstawy programowej dla szkoły podstawowej z historii w zakresie interpretacji źródeł ikonograficznych

Cele kształcenia – wymagania ogólne (oznaczone kolorem zielonym i podkreślono te wymagania, do których najczęściej odnoszą się zadania z ikonograficznym materiałem źródłowym).

I. Chronologia historyczna

1. Odróżnianie przeszłości, teraźniejszości i przyszłości.
2. Posługiwanie się podstawowymi określeniami czasu historycznego: epoka, okres p.n.e., okres n.e., tysiąclecie, wiek, rok.
3. Obliczanie upływu czasu między wydarzeniami historycznymi.
4. Umieszczanie procesów, zjawisk i faktów historycznych w czasie oraz porządkowanie ich i ustalanie związków przyczynowo-skutkowych.
5. Dostrzeganie zmiany w życiu politycznym i społecznym oraz ciągłości w rozwoju kulturowym.

II. Analiza i interpretacja historyczna.

1. Krytyczne analizowanie informacji uzyskanych z różnych źródeł (w tym kartograficznych), próba wyciągania z nich wniosków.
2. Lokalizacja w przestrzeni procesów, zjawisk i faktów historycznych przy wykorzystaniu map i planów w różnych skalach.
3. Rozróżnianie w narracji historycznej warstwy informacyjnej, wyjaśniającej i oceniającej.
4. Objaśnianie związków przyczynowo-skutkowych, analizowanie zjawisk i procesów historycznych.
5. Dostrzeganie potrzeby poznawania przeszłości dla rozumienia procesów zachodzących we współczesności.

III. Tworzenie narracji historycznej.

1. Konstruowanie ciągów narracyjnych przy wykorzystaniu zdobytych informacji źródłowych.
2. Posługiwanie się pojęciami historycznymi i wyjaśnianie ich znaczenia.
3. Przedstawianie argumentów uzasadniających własne stanowisko w odniesieniu do procesów i postaci historycznych.

3. Wymagania podstawy programowej dla szkoły ponadpodstawowej z historii w zakresie interpretacji źródeł ikonograficznych (oznaczone kolorem zielonym i podkreślono te wymagania, do których najczęściej odnoszą się zadania z ikonograficznym materiałem źródłowym)

Cele kształcenia – wymagania ogólne

I. Chronologia historyczna. Uczeń:

- 1) porządkuje i synchronizuje wydarzenia z historii powszechnej oraz dziejów ojczystych;
- 2) dostrzega zmienność i dynamikę wydarzeń w dziejach, a także ciągłość procesów historycznych i cywilizacyjnych.

II. Analiza i interpretacja historyczna. Uczeń:

- 1) analizuje wydarzenia, zjawiska i procesy historyczne w kontekście epok i dostrzega zależności pomiędzy różnymi dziedzinami życia społecznego;
- 2) rozpoznaje rodzaje źródeł, ocenia przydatność źródła do wyjaśnienia problemu historycznego;
- 3) dostrzega mnogość perspektyw badawczych oraz różnorakie interpretacje historii i ich przyczyny;
- 4) ugruntowuje potrzebę poznawania przeszłości dla rozumienia współczesnych mechanizmów społecznych i kulturowych.

III. Tworzenie narracji historycznej. Uczeń:

- 1) tworzy narrację historyczną w ujęciu przekrojowym, jak i problemowym;
- 2) dostrzega problem i buduje argumentację, uwzględniając różne aspekty procesu historycznego;
- 3) dokonuje selekcji i hierarchizacji oraz integruje informacje pozyskane z różnych źródeł wiedzy.

4. Przykłady zadań sprawdzające umiejętność interpretacji źródeł ikonograficznych

Przykład 3. (0–1)

Awers i rewers antycznej monety

<http://www.thehistoryblog.com>

Tłumaczenie napisów na awersie: *Brutus imperator (L. Plaetorius Cestianus – informacje o mincerzu).*

Tłumaczenie napisów na rewersie: *idy marcowe.*

**Podaj nazwę wydarzenia, do którego nawiązuje moneta przedstawiona na fotografii.
Odpowiedź uzasadnij, odwołując się do symboliki monety.**

Nazwa wydarzenia: .....

Uzasadnienie: .....

.....
.....

Zasady oceniania

1 pkt – za podanie poprawnej nazwy wydarzenia wraz z uzasadnieniem zawierającym odwołanie do symboliki monety.

0 pkt – odpowiedź niepoprawna lub niepełna albo brak odpowiedzi.

Rozwiązanie

Nazwa wydarzenia: Zabójstwo Juliusza Cezara

Przykładowe uzasadnienie:

Moneta zawiera szereg informacji związanych z tym wydarzeniem: napis „idy marcowe” nawiązuje do daty zabójstwa Cezara, dwa sztylety do szczegółów tego mordu politycznego, a na awersie widnieje podobizna jednego z zabójców – Brutusa.

Komentarz

Wyposażeniem zadania jest reprodukcja monety wybitej w starożytnym Rzymie. Na monecie znajdują się napisy wskazujące na ich związek z zamachem na Juliusza Cezara, do którego doszło w *idy marcowe* 44 r. p.n.e. Ze spiskiem byli związani senatorowie, a wśród nich *Marek Juniusz Brutus*. Dodatkowo na monecie umieszczono obraz *sztyletów*, tzn. narzędzi, którymi zabito Juliusza Cezara. Wszystkie te informacje wskazują, że wydarzeniem związanym z monetą jest *zabójstwo Cezara*. Zadanie sprawdzało umiejętności analizowania i interpretowania materiału ikonograficznego oraz budowania argumentacji do rozpoznanego wydarzenia historycznego. Zgodnie z poleceniem, aby otrzymać 1 punkt, należało podać nazwę wydarzenia, do którego nawiązywała moneta, oraz sformułować argument odwołujący się do jej symboliki. W poprawnej odpowiedzi zdający może odwołać się do symbolicznego elementu odpowiedzi w postaci pojęcia (np. *idy marcowe*) lub w formie graficznej (np. *sztylety*) jako narzędzia zbrodni.

Przykład 4. (0–2)

Obraz Eugène'a Delacroix

<https://www.louvre.fr>

Sformułuj dwa argumenty na potwierdzenie tezy, że zaprezentowany obraz propaguje idee romantyzmu. W odpowiedzi odwołaj się do treści obrazu.

.....

.....

.....

.....

.....

Zasady oceniania

2 pkt – odpowiedź zawierająca dwa prawidłowe argumenty z odwołaniem do treści obrazu.

1 pkt – odpowiedź zawierająca jeden prawidłowy argument z odwołaniem do treści obrazu.

0 pkt – odpowiedź niepoprawna lub niepełna albo brak odpowiedzi.

Przykładowe rozwiązania

- Obraz odwołuje się do idei buntu wobec monarchicznego porządku, o czym świadczą m.in. upersonifikowana wolność, scena walki na barykadach, trójkolorowa flaga będąca nawiązaniem do rewolucji francuskiej i do jej haseł.
- Na obrazie można odnaleźć nawiązania do idei wolnościowych i demokratycznych: wśród walczących znajdują się przedstawiciele różnych warstw społecznych, główna postać ma na sobie czapkę frygijską, symbolizującą wolność.

Komentarz

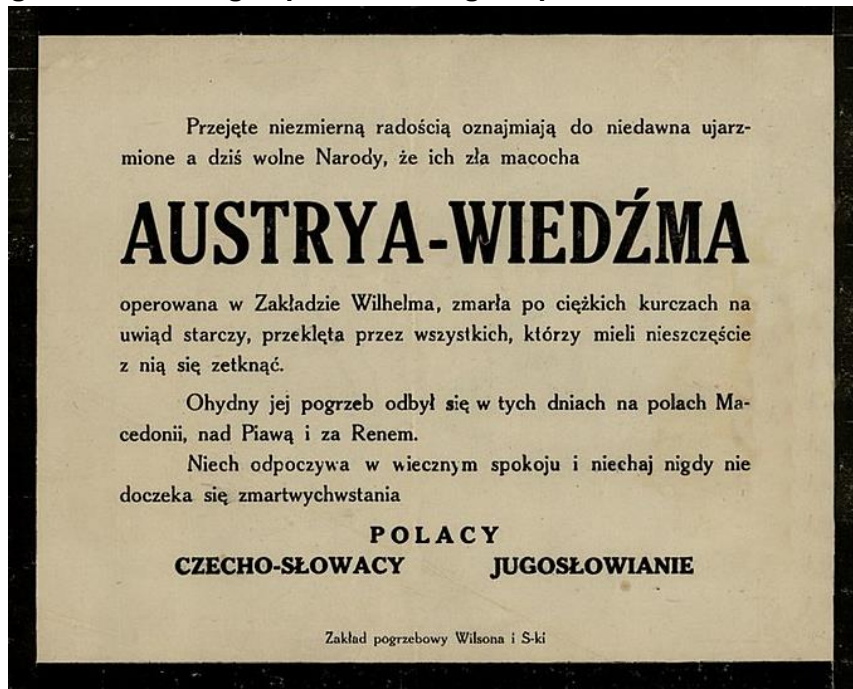
Do istotnych elementów warsztatu historyka należą wykształcenie umiejętności rozpoznawania dzieł sztuki charakterystycznych dla danej epoki oraz interpretacja i wyjaśnianie treści ideowych, zawartych w tych dziełach. Wyposażeniem zadania jest zdjęcie obrazu E. Delacroix *Wolność wiodąca lud na barykady*, namalowanego w 1830 roku, a wystawionego w 1831 r. Inspiracją dla malarza stały się wydarzenia rewolucji lipcowej we Francji z 1830 roku. Z polecenia wynika, że zdający powinien sformułować dwa argumenty na poparcie tezy o propagowaniu romantycznych idei w zaprezentowanym obrazie. W udzielonej odpowiedzi powinien uwzględnić takie cechy epoki romantycznej, jak np. walka o wolność, indywidualizm, poświęcenie jednostki dla wyższych wartości. Zdający w poprawnej odpowiedzi musi odwołać się do elementów graficznych obrazu. Przykładami takich elementów graficznych są:

- postać kobiety, będąca personifikacją/allegorią wolności (czapka frygijska – symbol wolności, trójkolorowy sztandar – hasła rewolucji francuskiej)
- różne rodzaje broni, które są symbolem walki i poświęcenia dla wspólnej sprawy.

Za podanie dwóch poprawnych argumentów z odwołaniem do treści obrazu można uzyskać 2 punkty – po jednym za każdy z nich.

Przykład 5. (0–1)

Źródło 1. Fragment „nekrologu” publikowanego w prasie

Źródło 2. Rysunek satyryczny

Tłumaczenie napisów: Jeśli mnie dotkniesz, to ja... Jeśli się ruszysz, to ja... Jeśli uderzysz tego małego koleśka, to ja... Jeśli uderzysz mojego przyjaciela, to ja... Jeśli uderzycie jego... Hej, wy tam...

<http://heathenhistory.co.uk>

Rozstrzygnij, które ze źródeł odnosi się do wydarzeń wcześniejszych. Odpowiedź uzasadnij, odwołując się do obu źródeł.

Rozstrzygnięcie: .....

Uzasadnienie: .....

.....
.....
.....

Zasady oceniania

1 pkt – za prawidłowe rozstrzygnięcie wraz z uzasadnieniem zawierającym odwołanie do obu źródeł.

0 pkt – odpowiedź niepoprawna lub niepełna albo brak odpowiedzi.

Rozwiązanie

Rozstrzygnięcie: Źródło 2.

Przykładowe uzasadnienie:

Źródło 2. odnosi się do wydarzeń wcześniejszych, ponieważ ilustruje genezę I wojny światowej, która rozpoczęła się od reakcji łańcuchowej państw sojuszniczych na konflikt serbsko-austriacki. Źródło 1. nawiązuje do rozpadu Austro-Węgier, do którego doszło jesienią 1918 roku.

Komentarz

W zadaniu użyto dwóch źródeł z epoki. Pierwszym z nich stał się fragment nekrologu (czarna obwódka) opublikowanego w prasie, drugim był rysunek satyryczny. Obydwa są komentarzem do wydarzeń historycznych, a w poleceniu zdający musieli rozstrzygnąć, które z nich miało miejsce wcześniej (nie jest wymagane podawanie roku wydarzeń). Kolejną czynnością, którą należało wykonać, było uzasadnienie zawierające odwołanie do obu źródeł.

Ze źródła 1. wynika, że nekrolog dotyczy śmierci (rozpadu) Austro-Węgier – świadczą o tym wymienione narody: *Polacy, Czechosłowacy, Jugosłowianie*, dla których monarchia była *złą macochą*. Do wydarzeń, do których nawiązuje źródło 1., doszło pod koniec pierwszej wojny światowej.

Rysunek satyryczny (źródło 2.) przedstawia postacie symbolizujące państwa wzajemnie sobie wygrażające. O przynależności do określonego państwa świadczy ubiór postaci, np. Niemiec z charakterystyczną pikielhaubą na głowie. Kolejność ustawienia osób oraz ich słowa układają się w logiczny porządek, który doprowadzi do wybuchu pierwszej wojny światowej.

A zatem obydwie źródła nawiązują do pierwszej wojny światowej, tyle że pierwsze – do skutków, a drugie – do jej genezy.

Przykład 6. (0–3)

Ulotka z epoki

<http://www.dlibra.karta.org.pl>

Wyjaśnij główne przesłanie ulotki, interpretując jej elementy graficzne i uwzględniając kontekst historyczny.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Zasady oceniania

- 3 pkt – odpowiedź zawierająca wyjaśnienie wymowy rysunku, poparte interpretacją dwóch elementów graficznych i podpisu, oraz uwzględniająca kontekst historyczny.
- 2 pkt – odpowiedź zawierająca wyjaśnienie wymowy rysunku, poparte interpretacją dwóch elementów graficznych i podpisu, bez uwzględnienia kontekstu historycznego.
- 1 pkt – odpowiedź zawierająca wyjaśnienie wymowy rysunku, niepoparte interpretacją dwóch elementów graficznych lub podpisu, i nieuwzględniająca kontekstu historycznego.
- 0 pkt – odpowiedź niepełna lub odpowiedź niepoprawna albo brak odpowiedzi.

Przykładowe rozwiązanie

Głównym przesłaniem ulotki jest ukazanie analogii między utworzeniem Polskiego Komitetu Wyzwolenia Narodowego oraz Wojskowej Rady Ocalenia Narodowego. W obu przypadkach było to – zdaniem autora rysunku – efektem sowieckiej polityki zniewolenia. Świadczą o tym symbole ZSRS (czerwona gwiazda pięcioramienna oraz sierp i młot), a także drut kolczasty, oplatający całość i podpisany ironicznie „ciągłość tradycji”. Ulotka powstała w okresie stanu wojennego, o czym świadczą data 13 XII 1981 oraz znak obozu dla internowanych.

Komentarz

Wyposażeniem zadania jest reprodukcja ulotki z epoki, najprawdopodobniej z okresu stanu wojennego. Na ulotce znajdują się napisy, wskazujące na związek między powstaniem PKWN a ogłoszeniem stanu wojennego (powołanie WRON). Elementami wzmacniającymi wartość faktograficzną są daty tych wydarzeń. Dodatkowo na ulotce umieszczono elementy graficzne, wskazujące na wspólne cechy powołanych instytucji (PKWN, WRON).

Zadanie sprawdzało umiejętność analizowania i interpretowania materiału ikonograficznego oraz umiejętność budowania argumentacji służącej wyjaśnieniu przesłania rysunku, z uwzględnieniem elementów graficznych oraz kontekstu historycznego.

Zgodnie z poleceniem, aby otrzymać 3 punkty, należało wyjaśnić przesłanie ulotki, zinterpretować elementy graficzne (co najmniej dwa) oraz uwzględnić kontekst historyczny. Głównym przesłaniem ulotki jest wykazanie ciągłości tradycji komunistycznej między PKWN powołanym w 1944 roku a ogłoszeniem stanu wojennego w 1981 roku. Elementami graficznymi, które potwierdzają wymowę, są drut kolczasty jako symbol przemocy obydwu instytucji (PKWN i WRON), oraz sierp i młot – symbol władzy komunistycznej. Jako kontekst historyczny można potraktować informacje o powołaniu PKWN oraz o ogłoszeniu stanu wojennego w Polsce.

Przykład 7. (0–3)

Rysunek satyryczny z początku lat 80. XX wieku

Tłumaczenie napisów: AFGANISTAN, POLSKA

Na podstawie: *The Investigative Reporter*, 1982.

Wyjaśnij wymowę rysunku, interpretując jego elementy graficzne. W odpowiedzi uwzględnij kontekst historyczny.

Zasady oceniania

- 3 pkt – odpowiedź zawierająca wyjaśnienie wymowy rysunku, poparte interpretacją dwóch elementów graficznych i podpisu, oraz uwzględniająca kontekst historyczny.
- 2 pkt – odpowiedź zawierająca wyjaśnienie wymowy rysunku, poparte interpretacją dwóch elementów graficznych i podpisu, bez uwzględnienia kontekstu historycznego.
- 1 pkt – odpowiedź zawierająca wyjaśnienie wymowy rysunku, niepoparte interpretacją dwóch elementów graficznych lub podpisu, i nieuwzględniająca kontekstu historycznego.
- 0 pkt – odpowiedź niepełna lub odpowiedź niepoprawna albo brak odpowiedzi.

Przykładowe rozwiązanie

Rysunek symbolizuje dylematy polityczne Związku Sowieckiego z początku lat 80. XX wieku, który nie wie, jak ma się zachować wobec sytuacji w Polsce. ZSRS został na rysunku przedstawiony jako niedźwiedź z głową Breżniewa (ówczesnego przywódcy państwa), z bronią automatyczną (tzw. kałasznikow), mający dwie chore nogi – symbol słabości i kryzysu. Jedna, z napisem „Afganistan”, jest przestrelona – stanowi to nawiązanie do zbrojnej interwencji wojsk sowieckich w tym państwie (1979 rok) i do uwikłania się w długoletni, trudny konflikt. Druga noga, z napisem „Polska”, jest zabandażowana – stanowi to nawiązanie do narodzin „Solidarności” i demokratycznych tendencji w społeczeństwie polskim (1980/1981). Breżniew, po negatywnych doświadczeniach interwencji w Afganistanie, zastanawia się, czy interweniować zbrojnie w Polsce.

Komentarz

Rysunki satyryczne są wdzięcznym materiałem do interpretacji historii, ponieważ w określony sposób komentują minioną rzeczywistość, ukazują ją w krzywym zwierciadle, stanowią interpretację i ocenę postaci, wydarzeń, procesów politycznych.

Polecenie do zadania wymaga od zdającego spełnienia trzech warunków, którymi są:

- wyjaśnienie wymowy rysunku
- interpretacja elementów graficznych (co najmniej dwóch)
- uwzględnienie kontekstu historycznego.

Wymową rysunku może być rozdarcie, niezdecydowanie ZSRS wobec pomysłu interwencji w Polsce na początku lat 80-tych XX wieku. Elementami graficznymi karykatury jest niedźwiedź (symbol Rosji) z twarzą Leonida Breżniewa (I sekretarz KC KPZR). Na czapce postaci widzimy sierp i młot, czyli symbol komunizmu. Rana na nodze z napisem Afganistan wskazuje na to, że rysunek komentuje położenie ZSRS między 1979 a 1981 rokiem.

5. Przykładowe ćwiczenia z komentarzem

Ćwiczenie 1.

Zestaw dla ucznia

Poniżej zamieszczono dwa przykłady odpowiedzi.

Oceń, w jakim stopniu spełniają one poniższe warunki:

- sformułowano właściwe rozstrzygnięcie
- przedstawiono poprawne uzasadnienie odwołujące się do elementów graficznych.

Przykład 8. (0–1)

Plakaty z okresu I wojny światowej

<https://www.iwm.org.uk>

B

<https://quadri.wordpress.com>

Pod każdym przykładem uzupełnij tabelę i zamieść swój komentarz.

Przykład 1.

Rozstrzygnięcie: <i>Nie</i> Uzasadnienie: <i>Pierwszy plakat przedstawia państwa centralne – widoczny jest hełm typowy dla żołnierzy niemieckich. Drugi plakat przedstawia ententę – sojusz Wielkiej Brytanii, Francji i Rosji.</i>

Sprawdź, czy:

Rozstrzygnięcie jest właściwe.	TAK	NIE
Uzasadnienie jest poprawne i zawiera odwołanie do elementów graficznych każdego plakatu.	TAK	NIE

Komentarz

.....

.....

.....

.....

Przykład 2.

Rozstrzygnięcie: *Nie*

Uzasadnienie:

Pierwszy plakat prezentuje politykę niemiecką (pikielhauba), jako coś złego, niebezpiecznego, a na drugim Niemcy (krzyż żelazny i charakterystyczny mundur galowy, flaga niemiecka) są przyrównani do aniołów i wybawicieli narodów. Wydźwięk plakatów jest różny, więc zostały wydane przez dwie różne strony konfliktu. Pierwszy plakat został opublikowany przez państwa ententy, a drugi – przez państwa centralne.

Sprawdź, czy:

Rozstrzygnięcie jest właściwe.	TAK	NIE
Uzasadnienie jest poprawne i zawiera odwołanie do elementów graficznych każdego plakatu.	TAK	NIE

Komentarz

.....

.....

.....

.....

.....

Zasady oceniania

1 pkt – za prawidłowe rozstrzygnięcie wraz z uzasadnieniem zawierającym odwołanie do obu źródeł.

0 pkt – odpowiedź niepoprawna lub niepełna albo brak odpowiedzi.

Rozwiązanie

Rozstrzygnięcie: *Nie*

Przykładowe uzasadnienie:

Plakat A ma negatywne przesłanie, ukazuje krwiożerczą bestię w hełmie charakterystycznym dla armii niemieckiej, wyciągającą zakrwawione ręce w kierunku globu ziemskiego. Plakat B z kolei przedstawia wizję pozytywną – niemiecki cesarz (świadczy o tym flaga) jako zwycięzca i wybawca w otoczeniu żołnierzy i personifikacji Niemiec.

Ćwiczenie 1.

Komentarz – przykładowe odpowiedzi

Ćwiczenie poświęcono jednemu z kluczowych wymagań stawianych zdającym, czyli analizie i interpretacji historycznej oraz budowaniu argumentacji z uzasadnieniem opartym na elementach graficznych każdego z plakatów.

Przykład 1.

Rozstrzygnięcie: *Nie*

Uzasadnienie:

Pierwszy plakat przedstawia państwa centralne – widoczny jest hełm typowy dla żołnierzy niemieckich. Drugi plakat przedstawia ententę – sojusz Wielkiej Brytanii, Francji i Rosji.

Rozstrzygnięcie jest właściwe.	<u>TAK</u>	NIE
Uzasadnienie jest poprawne i zawiera odwołanie do elementów graficznych każdego plakatu.	TAK	<u>NIE</u>

Komentarz

Przedstawiono właściwe rozstrzygnięcie. W uzasadnieniu poprawnie zinterpretowano elementy graficzne plakatu A. Analiza elementów graficznych plakatu B nie została przeprowadzona właściwie. Zdający błędnie odczytał przesłanie wynikające z elementów graficznych umieszczonych na plakacie. Dlatego za taką odpowiedź nie można przyznać punktu.

Przykład 2.

Rozstrzygnięcie: *Nie*

Uzasadnienie:

Pierwszy plakat prezentuje politykę niemiecką (pikielhauba), jako coś złego, niebezpiecznego, a na drugim Niemcy (krzyż żelazny i charakterystyczny mundur galowy, flaga niemiecka) są przyrównani do aniołów i wybawicieli narodów. Wydzwięk plakatów jest różny, więc zostały wydane przez dwie różne strony konfliktu. Pierwszy plakat został opublikowany przez państwa ententy, a drugi – przez państwa centralne.

Rozstrzygnięcie jest właściwe.	<u>TAK</u>	NIE
Uzasadnienie jest poprawne i zawiera odwołanie do elementów graficznych każdego plakatu.	<u>TAK</u>	NIE

Komentarz

Przedstawiono właściwe rozstrzygnięcie. W uzasadnieniu poprawnie zinterpretowano elementy graficzne plakatu A. Właściwie połączono je z państwem niemieckim i odpowiednio odczytano przesłanie plakatu. Pozwoliło to na przyporządkowanie autorstwa plakatu właściwej stronie konfliktu, czyli państwom ententy. Elementy drugiego plakatu również zinterpretowano i przedstawiono poprawnie.

Komentarz

Etapy rozwiązywania zadania

Etap 1. Analiza polecenia.

W pierwszej kolejności należało poprawnie rozstrzygnąć, czy obydwa plakaty zostały opublikowane przez tę samą stronę konfliktu. W kolejnym kroku należało uzasadnić odpowiedź, odwołując się elementów graficznych każdego plakatu. Tytuł źródeł zastosowany w zadaniu, powinien ułatwić poprawną analizę polecenia.

Etap 2. Analiza i interpretacja źródeł

Należy zwrócić uwagę na to, że:

- potwór, przedstawiony na plakacie A, zakrwawionymi rękami próbuje sięgnąć po kulę ziemską. Charakterystyczne nakrycie głowy wskazuje, że symbolizuje on Niemcy (państwa centralne). Wymowa tego plakatu jest zdecydowanie negatywna, a zatem został on opublikowany przez stronę przeciwników Niemiec w I wojnie światowej.
- na plakacie B przedstawiono postaci symbolizujące Niemcy (Prusy, państwa centralne), na co wskazuje żelazny krzyż na piersi jednej z postaci, będącej personifikacją Niemiec. Ukazano je w sposób wyidealizowany, jako wyzwolicieli, na tle niemieckiej flagi.

Etap 3.

Formułowanie odpowiedzi

Pamiętaj, że Twoim zadaniem jest:

- po pierwsze – poprawne rozstrzygnięcie, czy oba plakaty z okresu I wojny światowej (tytuł źródła) zostały opublikowane przez tę samą stronę konfliktu,
- po drugie – w uzasadnieniu niezbędne sformułowanie odwołań do elementów graficznych **obydwu plakatów**,

aby w sumie za całe zadanie otrzymać 1 punkt. W uzasadnieniu uwzględnij te argumenty, które wydają się poprawne, pewne i adekwatne.

Ćwiczenie 2.

Zestaw dla ucznia

Poniżej zamieszczono dwa przykłady odpowiedzi.

Oceń, w jakim stopniu wypełniają one trzy poniższe warunki:

- wyjaśnienie wymowy rysunku
- interpretacja elementów graficznych (co najmniej dwóch)
- uwzględnienie w odpowiedzi kontekstu historycznego.

Przykład 9. (0–3)

Rysunek Edwarda Porządkowskiego z 1949 roku

„Mucha” 1949, nr 28, s. 1.

**Wyjaśnij wymowę rysunku, interpretując jego elementy graficzne i podpis.
W odpowiedzi uwzględnij kontekst historyczny.**

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Pod każdym przykładem uzupełnij tabelę i zamieść swój komentarz.

Przykład 1.

W tle widać ruiny, zburzony budynek, a za nim – wizję zamku, przy którym stanęła kolumna Zygmunta. Ma to na celu pokazać, że był on królem, który ma swoje miejsce po odbudowie miasta, która nastąpiła po II wojnie światowej. Ludzie okazują zadowolenie oraz są zwolennikami działań pozwalających na odbudowę państwa.

Sprawdź, czy:

Wymowa rysunku została właściwie wyjaśniona.	TAK	NIE
Przedstawiono interpretację elementów graficznych i podpisu.	TAK	NIE
Uwzględniony został kontekst historyczny.	TAK	NIE

Komentarz

.....

.....

.....

.....

.....

Przykład 2.

Prymas Stefan Wyszyński w 1948 roku stanął na czele kościoła. Dzięki niemu udało mu się obronić kościół, który pozostał jedyną niezależną instytucją w Polsce Ludowej. W tle widzimy kościół oraz prymasa, który ma przy sobie krzyż chrześcijański.

Sprawdź, czy:

Wymowa rysunku została właściwie wyjaśniona.	TAK	NIE
Przedstawiono interpretację elementów graficznych i podpisu.	TAK	NIE
Uwzględniony został kontekst historyczny.	TAK	NIE

Komentarz

.....

.....

.....

.....

.....

Zasady oceniania

- 3 pkt – odpowiedź zawierająca wyjaśnienie wymowy rysunku, poparte interpretacją dwóch elementów graficznych i podpisu, oraz uwzględniająca kontekst historyczny.
- 2 pkt – odpowiedź zawierająca wyjaśnienie wymowy rysunku, poparte interpretacją dwóch elementów graficznych i podpisu, bez uwzględnienia kontekstu historycznego.
- 1 pkt – odpowiedź zawierająca wyjaśnienie wymowy rysunku, niepoparte interpretacją dwóch elementów graficznych lub podpisu, i nieuwzględniająca kontekstu historycznego.
- 0 pkt – odpowiedź niepełna lub odpowiedź niepoprawna albo brak odpowiedzi.

Ćwiczenie 2.**Komentarz – przykładowe odpowiedzi**

Jednym ze sposobów pogłębienia umiejętności analizy i interpretacji ikonografii są ćwiczenia, w których uczniowie wchodzą w rolę recenzenta (egzaminatora) i oceniają odpowiedzi uczniowskie przygotowane pod tym kątem. Aby podnieść efektywność tego typu ćwiczeń, warto przygotowywać zadania, których podstawą są odpowiednio dobrane przykłady (skorelowane z odpowiednimi wymaganiami) zadań wyposażonych w różnorodne źródła ikonograficzne.

Przykładowe odpowiedzi uczniowskie

Przykład 1.

W tle widać ruiny, zburzony budynek, a za nim – wizję zamku, przy którym stanęła kolumna króla Zygmunta. Ma to na celu pokazać, że był on królem, który ma swoje miejsce po odbudowie miasta, która nastąpiła po II wojnie światowej. Ludzie okazują zadowolenie oraz są zwolennikami działań pozwalających na odbudowę państwa.

Wymowa rysunku została właściwie wyjaśniona.	<u>TAK</u>	NIE
Przedstawiono interpretację elementów graficznych i podpisu.	<u>TAK</u>	NIE
Uwzględniony został kontekst historyczny.	<u>TAK</u>	NIE

Komentarz

Poprawnie wyjaśniono wymowę rysunku (zadowolenie ludzi z odbudowy kolumny Zygmunta). Elementy graficzne i podpis zostały poprawnie zinterpretowane (wizja odbudowy zamku królewskiego, kolumna Zygmunta). Odpowiedź została umieszczona we właściwym kontekście historycznym (po zakończeniu II wojny światowej). Za taką odpowiedź należy przyznać 3 punkty.

Przykład 2.

Prymas Stefan Wyszyński w 1948 roku stanął na czele kościoła. Dzięki niemu udało mu się obronić kościół, który pozostał jedyną niezależną instytucją w Polsce Ludowej. W tle widzimy kościół oraz prymasa, który ma przy sobie krzyż chrześcijański.

Wymowa rysunku została właściwie wyjaśniona.	TAK	<u>NIE</u>
Przedstawiono interpretację elementów graficznych i podpisu.	TAK	<u>NIE</u>
Uwzględniony został kontekst historyczny.	TAK	<u>NIE</u>

Komentarz

Zdający całkowicie nie odczytał wymowy rysunku, niepoprawnie zinterpretował jego elementy graficzne. Pomylił postać króla Zygmunta III Wazy, któremu jest poświęcona zrekonstruowana kolumna, z postacią prymasa Stefana Wyszyńskiego. Dlatego za taką odpowiedź, zgodnie z zasadami oceniania, nie można przyznać żadnego punktu.